

20 E K İ M

#mozaik:9

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRLERİMİZ

Dilasu Pala
Yaren Söylemez
Halil Kanyurt
Turhan Eymen Müftüoğlu
Numan Ölmez
Veli Eren Tekin

SOSYAL

Dilsel Görelilik	Melahat Tuğral • 4
Yeşil Cami'de Kuran Dersi	Aybüke Erdoğan • 5
Mozaik'ten Astroloji: Demeter	Bengisu Berra Akay • 6
Across The Universe	Melahat Tuğral • 8
İki Kayan Güneş, İki Büyük Sanatçı	Mozaik Ekibi • 9
Ruh Adam: Hüseyin Nihâl Atsız	Turhan Eymen Müftüoğlu • 10
Alışveriş Marketlerinin Hileleri	Ayşegül Hapak • 14
II. Elizabeth	Emir Reyhan Ay • 15
Ölüm Maçı	Numan Ölmez • 16
Mozaikten Ülkeler: Çampa Krallığı	Eren Berk Karabulut • 23

SANATSAL/EDEBÎ

Akşam Güneşi	İlyas Arda Turpan • 30
Anlatıyorum Dinlersen	Bengisu Berra Akay • 31
Robotlar AŞ.	İlyas Arda Turpan • 32
Yalnız Adam	Elif Nur Yeler • 33
Cenaze	Ceren • 34
4 Küçük Ressam vol:8	Nilsu Bahşi • 35
Herkesin Gittiği Yolu Seçmeden	Melek Ceylin Demirel • 39

Mozaik ekibi iyi okumalar diler.

#mozaik: 9

S O S Y A L

DİLSEL GÖRELİLİK

Sapir-Whorf hipotezi -yaygın adıyla dilsel görelilik- Edward Sapir ve Benjamin Lee Whorf adlı dilbilimciler tarafından 20. yüzyılda ortaya atılmıştır. Temelde, konuşulan dilin kişinin algısını etkilediğini hatta bu yüzden bir insanın anadili dışında hiçbir dili tam olarak anlayamayacağını öne sürer. Bu hipoteze göre konuştuğumuz dilin grameri, cümle yapısı gibi özellikleri dünyayı ve çevremizi algılayış biçimimiz üzerinde etkilidir, düşüncelerimizi şekillendirir. Tam olarak bir şekillendirme olmasa bile en azından bir etkileşimin söz konusu olması gerektiği öngörülür.

Örneğin aynı kelimeler farklı dillerde farklı anlamlara gelebilir çünkü farklı toplumların yani farklı dilleri konuşan insanların buna bağlı olarak kelimeleri algılayış biçimleri çeşitlilik gösterir. Örneğin “sempati” sözcüğü her ne kadar dilimize İngilizceden geçmiş olsa da İngilizcedeki “insanlar arasındaki anlayış, ortak duygular” anlamından farklı biçimde -içgüdüsel yakınlık duygusu anlamında-kullanılır dilimizde. Bu ufak detaylardan dolayı herhangi bir dildeki herhangi bir kelimenin başka bir dile çevirisi tam olarak yapılamaz, anlam tam olarak aktarılamaz. Bu durum, Sapir-Whorf hipotezince dilsel görelilikten kaynaklanmaktadır.

Konuştuğumuz dil, düşüncelerimizi biçimlendirir, bu da dünya görüşümüzü. Bu bağlamda dil olgusu aynı zamanda kültürün de temel taşlarından biridir. Örneğin bizim dilimizde satrancın en önemli karakteri “şah”tır, yanında da bir “vezir”i vardır. Çünkü bizim saraylarımızda şahın yani hükümdarın ikinci adamı hep vezir olmuştur. Ancak İngilizlerde bu durum farklıdır, “kral” onun yanında da ikinci olarak “kraliçe” vardır, çünkü İngiliz kraliyetinde hiyerarşi bu şekildedir. İşte bu gibi sebeplerden antropolojistler -Sapir aynı zamanda bir antropolojistti- bir halkın kültürüne hakim olmak istediklerinde aynı zamanda dillerine hakim olmak isterler.

Whorf dilin düşünce biçimini etkilediği hipotezini bir adım ileriye götürerek bunun tam tersinin de mümkün olabileceğini iddia etmiştir. Yani ona göre nasıl dil kültürden beslenip ona göre şekilleniyorsa, kültür de dil üzerinde etkiliydi. Farklı 2 dili konuşan 2 insan, aynı gerçekliği konuştukları diller yüzünden farklı algılayabilirdi.

Bu hipotezin son yıllarda kendine belki de en geniş yankı bulduğu yer, Arrival (2016) filmi. Filmin felsefesi bu hipotezden oldukça yararlanıyor. Filmde “heptapod” adı verilen uzaylıların dili çember şeklinde girintili çıkıntılı sembollerden oluşuyor. Ve konuştukları dil, zamanı bizim aksimize bir çizgi gibi değil, nokta gibi algılamalarına neden oluyor; yani geleceği de görebiliyorlar. Filmde ABD hükümetinin bu canlılarla iletişim kurması için görevlendirdiği Louise Banks, onların dilini öğrendiğinde zamanı tıpkı onlar gibi algılamaya ve bu sayede geleceği görebilmeye başlıyor. Tıpkı hipotezin öngördüğü gibi yeni öğrendiği dilin algı biçimini de kazanıyor.

Sapir-Whorf Hipotezi ile ilgili en büyük problemlerden biri, hipotezin dolaylı yoldan bir insanın anadilinde olmayan bir kavramı tam olarak anlayamayacağını öne sürmesi, çünkü algı kabiliyetimiz konuştuğumuz dille sınırlandırılıyor. Örneğin İtalyanca “dolce far niente/ hiçbir şey yapmamanın güzelliği” kavramının Türkçe tam bir karşılığı yok. Peki bu anadili Türkçe olan birinin bu kavramı anlayamayacağı ya da kendisiyle ilişkilendiremeyeceği anlamına gelir mi? Algı kapasitemiz ve dünya görüşümüz sadece konuşabildiğimiz dillerle mi sınırlıdır?

Hipotezdeki bu tür boşluklardan dolayı, bir hayli eski bir görüş olmasına rağmen henüz bilimsel olarak kanıtlanmamış. Ancak ben yine de dilin kültürle ve bireyle ilişkisi konularına ilgiliyseniz hipoteze bir göz atmanızı tavsiye ederim.

Melihat Tuğral

YEŞİL CAMİ'DE KURAN DERSİ

Tablodaki mekan, tarihi Bursa Yeşil Cami'dir. Biri oturan, diğeri ayakta duran iki kişi görünmektedir. İlk başta iki farklı kişi olarak algılansa da aslında ikisi de Osman Hamdi Bey'in kendisidir. Ressam diğere resimlerinde olduğu gibi bu resminde de kendini merkeze oturtmuştur.

22 Ekim 2019 tarihinde tablo, Londra merkezli Evi Sotheby's tarafından açık artırmada 4 milyon 640 bin sterline satılmıştır.

MOZAİK'TEN ASTROLOJİ:

Demeter

Yunan mitolojisine kaldığımız yerden tam gaz devam ediyoruz. Ortanca kız kardeş namıdiğer “Arpa ve Buğday Leydisi” tarımın, bereketin, mevsimlerin ve anne sevgisinin tanrıçası Demeter! Roma formu “Ceres.” Ceres ismini Güneş’e en yakın cüce gezegene de vermişlerdir. Zaten Güneş Sisteminde yer alan gezegenlerin çoğu bir Roma tanrısından, (Plüton, Venüs, Neptün vb.) takım yıldızları ise –genellikle- Yunan kahramanlarından (Orion, Perseus vb.) ismini alır. Gökyüzüne bir bakış atılması yeterlidir yeni bir efsane öğrenmek istendiğinde.

Eski Yunanlar; bu tanrıçanın, kendilerine ekip biçmeyi öğrettiğine inanırlardı. Bu açıdan Demeter insanlığın en büyük dostu ve en büyük korkusu olarak görülürdü. Yeryüzünde fazlaca vakit geçirdiğine inanılan ve yaşamın devamlılığı için elzem olan besin ihtiyacı ile özdeşleştiğinden tanrıça hoş tutulmaya çabalanmıştır. Aç kalmak o zamanlarda da sevilmiyor anlaşılan. Neyse asıl olay şu ki: Demeter’in tarımın devamlılığını sağladığına olan inanç yüzünden ve de tabii ki tarım alanlarının fazlalığından tanrıçanın ha bire yeryüzünde dolaştığına inanılıyor. Bu da Demeter’in sayısız mitin içerisinde yer aldığı anlamına geliyor. Ben burada hepsini anlatmaya kalksam sabah programlarının bölüm sayısını geçeriz. O yüzden bazılarını pas geçmek zorundayım maalesef.

Önce Demeter’in sadece ekmek pişirip tarla gezmediğini kanıtlamak için ufak bir şeyden bahsedeceğim. Demeter’in Yunanca bir diğer adı Khrysaorus’tur. “Altın kılıçlı leydi” manasına gelir. Kılıcını aslında Kronos’un orağı olduğuna ve Demeter’in onu ateşte dövüp Eski Yunan’ın en tehlikeli biçerdöveri haline getirdiğine inanılırdı. Ayrıca bu tanrıçanın aracının ne kadar havalı olduğunu bir bilerseniz...Demeter üstü açık bir spor arabaya... Tabii ki sadece şakaydı! 2 ejderha tarafından çekilen altından yapılmış bir at arabasıyla yolculuk ederdi.

En meşhur tapınaklarından birisi de Demeter Tapınağıdır. Sadece kendine adanmış tapınakları olduğu gibi neredeyse her şehirde bir sunağa da sahipti. Bayağı rağbet gören bir tanrıça olduğu aşikâr! Bu kadar şımartılmasının sebeplerinden biri de Homeros’un destanlarında bahsettiği addan çıkarılabilir. Bu destanlarda Demeter, “güzel saçlı kraliçe ya da güzel örgülü Demeter” olarak geçer. Ortak kelimeyi fark ettiğinizi biliyorum. Güzel! Tasvirlerinde en dikkat çekici özelliği saçlarıdır. Sarı veya taze buğday rengi upuzun mısır yapraklarından yapılmış bir tacla taçlanmış saçlara sahip olduğu düşünülür, bir diğer önemli özelliği ise hep baygın ve puslu olan bakışlarıdır. Bu bakışlarının nedeni dertli bir anne olmasına bağlanır.

Demeter, Zeus'tan bir kız çocuğuna sahip oldu. Bu kızın adı Persephone'ydi. Bu küçük kız tanrıçanın yaşama zevki oldu. Anneliğinin eşsiz güzelliğini tadan Demeter kızını kurtarmak için oldukça uğraşmıştır. Bu mit geniş bir olay örgüsüne sahip ayrıca Yunan mitolojisinin ana mitlerinden. Bu yüzden bundan sonraki- Persephone ile ilgili olan yazımda- bahsedeceğim. Uzun lafın kısıası Demeter ile Zeus'un ilişkisi uzun süreli olmadı ve ayrıldılar.

Birkaç yıl ya da asır sonra zavalı Demeter'e musallat olan tanrı Poseidon oldu. Bu miti de kısaca özetleyecek olursak: Poseidon'u görünce hızla etrafına bakınan Demeter dört nala koşan yabancı atları görür, onlardan birine dönüşüp aralarına karışmaya karar verir. Böylece kurtulmuş olacaktır. Planın kusurlu yanıysa Yunanlar atları Poseidon'un yarattığına inanıyorlar ve Poseidon da ata dönüşebiliyor. Demeter'in ikizleri olur. Çocuklardan biri kız olan insandır, Desponie Yunan mitlerinde yer almaz. Oğlan olan ise süper hızlı bir savaş atı olur ve Herkül gibi tanınmış kahramanlara görevlerinde yardım eder.

Her neyse aşk mitlerinden gına geldi değil mi? Şimdi size Demeter'in süper havalı olduğu bir miti anlatacağım. Hazır olun!

Bu mite göre; Erisikhton, çok zengin ve kendini beğenmiş bir prenstir. Çok garip bir hayali vardır: Ormandan kestiği ağaçlardan yapılan devasa bir sarayda devasa ziyafetler vermek! Evet, tuhaf fakat sorun ne der gibisiniz. Sorun şu: Kendi sarayına yakıştırdığı en büyük, uzun, güçlü ağaçlar Demeter'in kutsal korusunun ağaçlarıdır. Bahse konu ağaçların 30 metreden uzun boyları vardı. Hayal güçleri bir hayli gelişmiş olan Yunanlar bu ağaçları her biri bir tabiat ruhu olan Dryadların koruduğuna inanırlardı.

Mitimizin kahramanı Erisikhton şayet zeki biri olsaydı başka bir kuru arar ve mit başlamadan son bulurdu. Tahminleriniz doğru. Erisikhton zeki biri değildir. Yani elli adam toplar ve her birinin eline bronzdan yapılmış birer balta tutuşturur, koruya doğru yala çıkarlar.

Dryadlar elli baltalı adamın yaklaştığını görünce korkmuş olacaklar ki Demeter'i çağırırlar. Genç bir kız kılığında giren Demeter prensin önünde belirir. Burasının Demeter'in kutsal korusu olduğunu söyler. Erisikhton önündeki bu genç kızı dinlemez. Bir balta alır ve ağaçlardan birine doğru sallır.

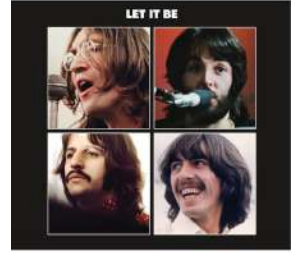
Yine doğru bir tahmin daha! Tam olarak burası Demeter bir aksiyon filmi kahramanı gibi devasa tanrıça boyutlarına ulaşarak Erisikhton'un ödünü patlattığı yer.

Elli baltalı adam, devasa biçerdöver tanrıçayı görünce kaçar. Geriye bir tek Erisikhton kalır. Demeter adamı lanetler. Vereceği ziyafetlerle meşhur olmak isteyen adamı ömür boyu yemek yiyip asla doymamakla lanetler. Ne kadar zengin olsa da prensin mal varlığı kısa sürede biter, prens açlık ve sefalet içinde can verir.

Bu mitten çıkarılacak ders elindekilerinin değerini bilip öz güvenin gözümüzü kör etmemesine dikkat etmektir. Yine iç açıcı bir efsane olduğu söylenemez tabii ki. Yazım burada sona eriyor.

Diğer sayıda görüşmek dileğiyle...

Bengisu Berra Akay

Herkese merhaba! Sevdiği şeylerin arkasındaki hikayeleri ya da küçük detayları öğrenmekten zevk alan biri olarak severek dinlediğim şarkıların sözlerindeki anlamları keşfetmek hep çok eğlenceli oldu benim için. Ve öğrendiklerimi bu köşede sizinle de paylaşmak istedim, umarım siz de okurken en az benim kadar zevk alırsınız!

Ele alacağımız ilk şarkı The Beatles'ın "Let It Be" albümünde yer alan "Across The Universe" olsun istedim. Tabii ki şarkının dergimiz içinde böyle bir "ilk"e sahip olması güzel ancak zannımca şarkının konu olduğu bu diğer "ilk"i duymak daha da hoşunuza gidecektir: Across The Universe, NASA tarafından 4 Şubat 2008'de uzaya canlı yayımlanan ilk şarkı. Paul McCartney konu ile ilgili "Bravo NASA! Uzaylılara sevgilerimi iletin!" demiş 2008'de. Sonuçta hepimiz sarı bir denizaltında yaşamıyor muyuz?

John Lennon 1967 yılında ilk eşi Cynthia Lennon ile ettiği bir kavgadan hemen sonra yazmış bu şarkıyı. Cynthia, John'un şimdilerde hatırlayamadığı bir konuda durmaksızın konuşuyormuş ve John'un kendi sözleriyle ifade etmek gerekirse bu durum onu irite etmiş. Sonra Cynthia uyumuş ama John bu kelimeleri üst üste duymaya devam etmiş, sonsuz bir nehrin akışı gibiymiş. Bu imge John'un aklına "Words are flowing out like endless rain into a paper cup (Kelimelerl sonsuz bir yağmur gibi bir kâğıt bardağa akıyor)" sözlerini getirmiş. John yatağından kalkıp aşağıya inmiş ve yazmaya başlamış ama şarkı iritasyon duygusunu yansıtan bir şarkıdan ziyade bir çeşit kozmik bir şarkıya dönüşmüş. (Şarkıyı dinler dinlemez- hatta sözlerini açıp okuduğunuzda bile- bu "kozmetik" kelimesi çok daha fazla şey ifade edecektir sizin için, bana kalırsa şarkıyı en iyi tanımlayan sözcük bu.) John şarkının bu iritasyon duygusunu istediği gibi vermemesinden rahatsız olmuş olacak ki şarkıyı yazmak istememiş ama sözleri kâğıda dökene kadar da uyuyamamış. Bir sonraki sayıda görüşmek üzere! Jai guru deva, om.

The Universe

Melahat TUĞRAL

İKİ KAYAN GÜNEŞ, İKİ BÜYÜK SANATÇI

Civan Canova

Sungun Babacan

İki kayan güneş, iki büyük sanatçı... Biri akciğer kanseriyle savaşını mağlup bitiren Civan Canova, diğeri uzun süredir devam eden kronik obstrüktif akciğer hastalığıyla mücadele eden ve artık dinlenmek isteyen Sungun Babacan...

Sungun Babacan 5 Ekim 1958-6 Ağustos 2022

İsmi pek bilmesek de aslında o dublajını yaptığı Hollywood aktörleri sayesinde çokça tanınan birisi...

Brad Pitt, Tom Hanks, Mel Gibson, Tom Cruise, John. Travolta, Christian Bale, Susam Sokağı Kurbağa Kermite kadar uzanan geniş dublaj macerası 1979'da TRT'deki Çocuk Saati radyo programıyla başlar.

Sadece yaptığı radyo programıyla değil, yaptığı sunuculuklar ile de kendini geliştirir. Dublaj dersleri de veren Babacan, seslendirme yönetmenliği ve çeviri de yapar.

Dublaj alanındaki gelişimini ve yeteneğini de 2006'da aldığı DNS Seslendirme Ödülleri: En İyi Erkek Sesi Ödülü ile taçlandırır.

Her şeye dublaj yapan adam, oyunlara da el atar. League of Legend adlı popüler oyunda Lucian adlı şampiyonu seslendirir.

Daha uzun bir süre onun sesini dinleyeceğimizi düşünürken 6 Ağustos 2022 tarihinde üstte de belirttiğim kronik obstrüktif akciğer hastalığı sebebiyle 63 yaşında vefat eder.

Civan Canova 28 Haziran 1955-20 Ağustos 2022

Oyun yazarı, oyuncu, yönetmen ve senarist... 1974'de başlayan kariyeri 1979'da devlet sanatçısı olmakla devam eder.

1994 senesinde ilk tiyatro oyunu Kıyamet Suları'yla 2 büyük ödül alan sanatçı, ödülleri kendisine ilham verici görerek daha çok tiyatro eseri yazmış. Sadece 2 sene sonra Bizim Aile adlı diziyi kaleme almıştır.

2006'da Eve Dönüş filmiyle de ödül alan Canova, oyunculuğunu da akıllara kazıtmıştır.

Sadece sinema ve tiyatro alanında değil, ressam yönü olan Canova hayatı boyunca 2 sergi açmıştır.

Akciğer kanseri tedavisi görüyorken Canova 67 yaşında, 20 Ağustos 2022 tarihinde aramızdan ayrılmıştır.

İki sanatçıyı da saygı, sevgi ve hürmetle anıyoruz.

-Mozaik dergisi ekibi

Ruh Adam: Hüseyin Nihâl Atsız

Yakın geçmişimizin önemli düşünürlerinden biri olan Hüseyin Nihal Atsız, hem çalışmalarıyla tarihimizin en eski dönemlerine kadar ışık tutabilen büyük bir tarihçi hem Türk dili ve edebiyatını çok iyi bilen büyük bir yazar ve şair hem de Türklük Bilimi'nin ilgilendiği konularda kaynak sayılabilecek derecede önemli eserler veren bir şahsiyettir. Bizde şimdi bu büyük düşünürün hayatına bir göz atacağız.

Nihal Atsız, 12 Ocak 1905'te İstanbul'da doğdu. Asıl adı Hüseyin Nihal Çiftçioğlu'dur. Atsız soyadını sonradan almıştır. Babası Mehmet Nail Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. Atsız ilk ve orta öğrenimini Kadıköy'de sürdürdü. 1922 de İstanbul Sultanisinden mezun oldu. Aynı yıl Tıp Fakültesini kazandı ve oradan da Askeri Tıbbiye'ye geçti.

O yıllarda Tıbbiyede öğrenciler arasında sık sık tartışmalar olur, bu tartışmalar ara sıra da yumruklu kavgalara dönerdi. Ziya Gökalp'in cenaze töreninin yapıldığı günün akşamı, Türk öğrenciler ile diğer öğrenciler arasında çıkan bir kavga sonucunda, Atsız'a, öğrenciliği sırasında işleyeceği herhangi bir suç neticesinde Askerî Tıbbiyeden çıkarılacağı cezası verilmiştir. Askerî Tıbbiye'nin 3. sınıfında iken, aralarında birtakım meseleler geçen Bağdatlı Mesud Süreyya Efendi adlı bir teğmenin kasdi bir şekilde lüzumsuz bir yerde istediği selâmı vermediği için, 4 Mart 1925 tarihinde Askeri Tıbbiyeden atılmıştır.

Askeri Tıbbiye ikinci sınıfta
Hüseyin Nihal Atsız

Hüseyin Nihâl Atsız ve
Fethi Gemuhluoğlu

Hüseyin Nihâl Atsız ve
eşi Bedriye Atsız.

Hüseyin Nihâl Atsız ve
Kitaplar

Hüseyin Nihâl Atsız
Şubat 1972

Bir müddet farklı işlerde çalıştıktan sonra İstanbul Darülfünunu'nun Edebiyat Fakültesine ve yatılı kısmı olan Yüksek Muallim Mektebi'ne 1926'da kayıt oldu. Ahmet Naci adlı arkadaşı ile birlikte hazırladığı "Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri" adlı makalenin Türkiye Mecmuası'nın ikinci cildinde yayınlanması ile hocası Fuad Köprülü'nün dikkatini çeken Atsız, 1930 yılında Edirneli Nazmî'nin divanı üzerine mezuniyet çalışması yapmış ve aynı yıl Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur. Atsız'ın sınıf arkadaşları arasında Tahsin Banguoğlu, Ziya Karamuk, Orhan Şâik Gökay, Pertev Nailî Boratav, Nihad Sami Banarlı gibi isimleri sayabiliriz. Atsız mezun olduktan sonra aynı fakültede Prof. Fuad Köprülü'nün asistanı olarak kaldı.

Bu sırada aylık Atsız Mecmua'yı yayınlamaya başladı. M. Fuad Köprülü, Zeki V. Togan, Abdülkadir İnan gibi edebiyat ve tarih bilginlerinin de dahil bulunduğu bir kadro ile yayın hayatına atılan bu "Türkçü ve Köycü" dergi, devrinde ilim, fikir ve sanat alanında çok tesir yaratan Türkçü bir çığır açmış, adetâ Cumhuriyet devri Türkçülüğü'nün öncüsü olmuştur. Atsız, kendini tanıtmaya başlayan ilk yazılarını ve hikayelerini bu dergide neşre başlamıştır.

1932 Temmuzunda Ankara'da toplanan Birinci Türk Tarih Kongresi esnasında, Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'a Dr. Reşid Galib'in yaptığı haksız hücum üzerine Atsız, içerisinde Pertev Nailî Boratav'ın da bulunduğu 8 arkadaşı ile, Dr. Reşid Galib'e "Zeki Velîdî'nin talebesi olmakla iftihar ederiz" diyen bir protesto telgrafı çekmiş ve bu telgraf üzerine de mimlenmiştir. Sonrasında ise Reşit Galib Maarif Vekili olunca 13 Mart 1933 tarihinde asistanlıktan alındı. Malatya Ortaokulu'na Türkçe, bir süre sonra da Edirne Erkek Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak gönderildi. Burada Orhun Dergisi'ni çıkarmaya başladı. Fakat bu dergisi de liselerde okutulan tarih kitaplarını tenkit ettiği gerekçesiyle, 28 Aralık 1933 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı emrine alındı. Orhun dergisi ise Bakanlar Kurulu kararı ile kapatılmıştır. 9 ay gibi bir süre vekalet emrinde kaldıktan sonra İstanbul'a tayin olan Atsız, Deniz Gedikli Hazırlama Okulu'nda Türkçe, ayrıca Özel Yüce Ülkü Lisesi'nde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptı. 1939-1944 yıllarında Boğaziçi Lisesi'nde edebiyat okuttu. Bu sırada Orhun dergisini tekrardan yayınlamaya başladı.

Nihal Atsız ve Bedriye Atsız misafirleriyle Maltepe'deki evinin önünde.
Önde Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan

1944 Sabahattin Ali-Nihâl Atsız Davası

Bu yıllar, Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna varıldığı ve ideolojilerin çatıştığı bir dönemdi. Atsızın, Orhun Dergisi'nin bir sayısında Sabahattin Ali gibi bazı isimlerin Marksist bir hareket içinde olduğunu iddia etmesiyle başlayan tartışmalar sonucu Atsız, Boğaziçi Lisesi'ndeki görevinden alındı ve Orhun Dergisi yeniden kapatıldı. Atsız'a 6,5 yıl hapis cezası verildi, ancak karar temyiz edilince bu süre 1,5 yıla indirildi. Çeşitli suçlamalara muhatap olan ve hepsinden beraat eden Hüseyin Nihal Atsız'a 1949'a kadar resmî bir görev verilmedi.

1944 Hüseyin Nihâl Atsız-
Sabahattin Ali Davası

1949'da öğretmen kadrosu ile Süleymaniye Kütüphanesine gönderildi. 1950-1952 tarihleri arasında ise Haydarpaşa Lisesi'nde çalıştı. Yaptığı bir konuşmadan duyulan rahatsızlık üzerine tekrar öğretmen olarak Süleymaniye Kitaplığına gönderildi. 1969'a kadar burada görev yapan Atsız en uzun süre kaldığı bu görevdeyken emekli oldu. Emekli olduktan sonra bütün zamanını inandığı davaya ayırdı. "Türkçü-Turancı" çizgide çalışmalar yaptı. Çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı. Aynı çizgideki derneklerin kurucuları arasında yer aldı; konferanslar verdi.

Bu yüzden birçok sıkıntılar yaşadı. Ötüken dergisinde yazdığı yazılardan dolayı hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşince tekrar tutuklandı. Onun eserlerinden feyz alanların yoğun başvurusu üzerine Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından 1974'te affedildi. Bütün bu meşakkatli hayatına rağmen hiçbir zaman vazgeçmediği tarih araştırmalarına devam etti. Ruh Adam'ın devamı olacak dediği Yalnız Adam isimli romanının fikrî hazırlığı içindeyken kalp krizi nedeniyle İstanbul'da vefat etti.

Atsızın Edebi Kişiliği ve Eserleri

Nihal Atsız şiir, roman ve araştırma alanlarında eserler vermiştir. Türkçülük hareketinin en önde gelen temsilcilerindendir. Yazıları keskin ve dolaysızdır. Birçok tarihi roman yazmıştır. Coşkun bir anlatımı, zengin bir hayal gücü vardır. Kitaplarında ve Şiirlerinde geçmişimizdeki kültürel zenginlikleri, kahramanlıkları mükemmel surette anlatmıştır. Türk edebiyatının İslam öncesi dönemi ve Türk medeniyet tarihi üzerine yaptığı incelemeleriyle edebiyat tarihçiliğine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminin en önemli eserlerinden olan ve Nihal Atsız'ın 1949'da yayımladığı Âşıkpaşazâde Tarihi bugün bile önemli bir başvuru eseridir. Düşüncelerini çıkarmış olduğu Atsız Mecmua, Orkun, Ötüken dergilerinde yayımlamıştır. Yazılarında Atsız, H. Nihal Atsız, Y.D.T. Bayındırlı, Selim Pusat ve Sururi Ermete gibi takma adlar kullanmıştır. Türk ilim ve düşünce hayatında önemli izleri olan bir yazar ve fikir adamıdır. Türk Tarihini bir bütün olarak görmüş ayrı ayrı Türk Devletlerinin birbirlerinin devamı olan bir devlet olarak görülmesi gerektiğini savunmuştur. Ömer Seyfettin, Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Rıza Nur gibi öncülerin yolundan gitmiştir. Başarılı bir şekilde Türkçeyi savunmuştur. Bozkurtların Ölümü, Bozkurtların Dirilişi, Ruh Adam ve Deli Kurt adlı romanları en başarılı romanlarıdır. Yaşayan canlı Türkçeyi başarı ile kullanmıştır. Şiirlerinde sosyal konuların yanı sıra aşk ve yalnızlık duygularını ele alan yazar daha ziyade fikir yazıları savunduğu düşünceler ve romancılığı sayesinde ün kazanmıştır. Bizde yazımıza Hüseyin Nihal Atsız dan bir beyit ile son verelim:

**Vaktiyle bir Atsız varmış derlerse ne hoş,
Anılmakla hangi bir ruh olmaz ki sarhoş?**

Yazar: Turhan Eymen Müftüoğlu

ALİŞVERİŞ MARKETLERİNİN HİLELERİ

Büyük marketler daha iyi satış yapabilmek için insan psikolojisini ve müşteri alışkanlıklarını kullanır. Örneğin müşterilerin ön kapılardan geçince sağa döndüklerini gösteren binlerce saatlik görüntüler vardır. Marketler müşterilerin bu alışkanlığını bilirler ve dükkanların sağ tarafına en çok kâr edebileceklerini düşündükleri ürünleri koyarlar. Alışkanlıkların yanı sıra marketler satış yaparken insan psikolojisini de kullanır. Marketin girişine düzenli bir şekilde dizilmiş meyve ve sebzeleri koyarlar. Sepetin dibinde kaldığında ezilecek olan bu sebze ve meyvelerin marketin girişine koyulması mantıklı değildir fakat alışverişe sağlıklı bir şeylerle başlayan müşterilerin alışverişin devamında karşılıklarına çıkan abur cuburları alma olasılıkları yükselir.

Fakat bu taktikler her müşteriye aynı muameleyi göstermektedir. Target gibi Amerika'daki büyük perakendeciler ise müşterilerinin alışveriş alışkanlıklarını kişisel olarak inceler. Örneğin alışveriş alışkanlıklarına bakarak bir müşterinin bazen tahıl gevreği aldığını, ama hiç süt almadığını fark edecek ve bunun üzerine ona süt kuponları yollayacaktır. Ya da Nisan'da mayo satın alan müşterileri saptayıp Temmuz'da güneş kremleri için kupon yollayacaktır. Hatta ikisi de portakal satın alan iki müşteriden birinin çocuklarına portakal sıkmaq için alan dolayısıyla oyuncak kuponlarına sevinecek, diğerinin koşudan geldikten sonra portakal suyu için alan dolayısıyla spor ayakkabı kuponuna sevinecek bir müşteri olduğunu ayırt edebilir. Şirket müşterilerin neleri alışkanlık haline getirdiğini tahmin eder ve ürünleri Target'tan alması için müşterilere kişiselleştirilmiş kuponlar yollar. Şirketler bu gibi kişiselleştirilmiş muameleler için veri satın alır. Farklı şekillerde veri toplayan firmalar vardır. Müşterilerin mesaj panoları ve İnternet forumlarındaki çevrimiçi konuşmalarını dinleyen veri satıcıları vardır. Bazı şirketler tüketicilerin internete koydukları fotoğrafları analiz ederek şişman mı zayıf mı, uzun mu kısa mı, uzun saçlı mı kısa saçlı mı olduklarını dolayısıyla hangi tür ürünler satın almak isteyeceklerini saptarlar. İşletmecilerin veriyi ve analitiği nasıl kullandıklarını inceleyen bir araştırmacı olan Tom Davenport "Eskiden şirketler sadece müşterilerin bildirmek istedikleri şeyleri biliridi" diyor. "O dünya çok eskilerde kaldı. Ortada ne çok bilginin dolaştığını bilseniz şaşar kalırdınız. Ve çoğu şirket bu bilgileri satın alıyor, çünkü hayatta kalmanın tek yolu bu". Çok yakında bir gün şirketlerin beğenilerimizi bizden iyi tanıyıp alacaklarımızı önceden tahmin etmeleri mümkün olacak.

Ayşegül Hapak

II. ELIZABETH

Tam adı Elizabeth Alexandra Mary olan Kraliçe 2. Elizabeth 21 Nisan 1926'da Londra'da doğdu. Çocukken evde eğitim aldı. Amcası 8. Edward'ın tahttan çekilmesiyle babası 1936 yılında kral oldu. 1947 yılında ise Philip Mountbatten ile evlendi. Eşiyle birlikte Kenya'da oldukları 6 Şubat 1952 tarihinde babasının vefat ettiğini ve kendisinin kraliçe olması gerektiğini öğrendi. Sonra kraliçe olmayı kabul etti. İşte bu kraliyete adanan bir hayatın başlangıcıydı.

O sırada 2. Dünya Savaşının getirmiş olduğu sıkıntılarla uğraşan İngiltere halkı Elizabeth'in kraliçe oluşunu bir kurtuluş olarak görüyordu. Hatta Avustralya ziyareti sırasında halkın %75'i kraliçeyi görebilmek için yollara dökülmüştü. 1970'lere doğru kraliyet ailesi halka daha sıradan gözükme kararı verdi ve bu sayede kraliyet ailesi belgeseli yayınlandı.

Bu belgesel halkın monarşiye bakışını olumlu etkiledi.

Arada ailevi sorunlarla düşüş yaşayan kraliyet ailesi çoğu zaman halkın sevgisini de kazanmayı biliyordu. Diğer ülke başkanları bile onlara çok saygı gösteriyordu.

1952'den beri tahtta olan Kraliçe 2. Elizabeth'in ayrıcalıkları da vardı. Bunlara şöyle örnek verebilirim.

Pasaportu olmadan yurt dışına çıkma izni olan ve İngiltere'de ehliyetsiz araç kullanma hakkı olan tek kişiydi.

Pek çok başarı elde etmiş olan kraliçe 2. Elizabeth 8 Eylül 2022 tarihinde hayata gözlerini yumdu.

Birçok ülke günlerce yas ilan etti. 70 yıllık kraliçeliğinin ardından krallığı oğlu 3. Charles aldı. Unutmayın, insanları zaman öldürse de yaptıkları yaşatır.

ÖLÜM MAÇI

Günümüzde bazı insanlar futbolu 22 koca adamın bir topun peşinden koşması olarak tanımlarlar. Şimdi size futbolun sadece futboldan ibaret olmadığını ve bir topun neleri değiştirebileceğini anlatacağım.

KİEV'DE NELER YAŞANDI

ALMANLARIN KİEV'İ İŞGALİ ŞEHİRDEKİ HALK VE YAPILAR İÇİN
BÜYÜK YIKIMA SEBEP OLMUŞTU

Alman diktatör Adolf Hitler'in 1941 yılının Mayıs ayında Yunanistan'ı işgal etmesinden sonra birçok otorite Alman ordusunun Güneye doğru Türkiye ya da Afrika üzerinden hareket edeceğini ve Sovyet Rusya'sı ile birlikte hareket edeceğini düşünüyordu. Aslında bu fikirlerinde haksız da değillerdi çünkü daha 2.Dünya savaşıdan 1 hafta önce Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği Saldırmazlık Paktı imzalamıştı ve o zamanlar için bile dünyanın en güçlü ordusu olan Kızıl orduya sahip Rusya'ya kimsenin saldırmaya cüret edebileceği tahmin edilmiyordu. Ne var ki Hitler bu tür bir saldırıyı 1940'tan beri planlıyordu. Bu kapsamda Doğunun ele geçirilmesini planlayan Barbarossa Harekâtına 22 Haziran 1941 tarihinde başlandı ve bizim hikayemizin geçtiği Ukrayna'nın başkenti olan Kiev 26 Eylül 1941 tarihinde Almanların eline geçti...

SAVAŞIN İÇİNDE FUTBOL

Almanlar Kiev'i işgal ettikten sonra kendi ideolojilerine göre ayırımla yapmaya başladılar. Yahudi nüfusunun neredeyse hepsini yeni kurulan ya da eskiden var olan toplama kamplarına gönderdiler, şehirde faşist propaganda yapmaya başladılar ve komünist izleri kısmen de olsa silmeye çalıştılar. Fakat bunun sonucunda korku imparatorluğu olarak tanımlayabileceğimiz durum Kiev'de de yaşanmaya başlanmıştı. Bunu görmeye alışkın olan Almanlar biliyorlardı ki bu durum tarih boyunca büyük devletlere bolca problem çıkarmıştı. O yüzden halkın üzerindeki bu baskıyı biraz olsun kırmak istediler ve halka açık sinemalar, gösteriler ve spor müsabakaları düzenlemeye başladılar.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAKİ SAVAŞ
ESİRLERİ

SAVAŞ DEVAM EDERKEN BİR ASKERİN
FUTBOL MÜSABAKASI İZLERKEN

O zamanlarda da tüm Avrupada olduğu gibi Sovyet Ukraynasında futbol en yaygın spordu*¹. Hatta dönemin Avrupası'nın en başarılı futbol kulüplerinden biri de Kievde kurulmuş olan Dinamo Kievdi ama neredeyse herkes gibi onlar da savaş başlayınca kendi ülkelerini korumak için cepheye gönderildi. Bu süreçte Ukraynalılar Almanları ilerleyişi durduramadılar ve de pek çoğu ya hayatını kaybetti ya da Almanların savaş esiri oldu. Bu esirlerin içinde de Kiev'den 2 futbolcu olan Nikolay Truseviç ve Kuzmenko da vardı ama esir edildikleri kampın yetkilileri onların Avrupa'nın en iyi atletlerinden olduğu bilgisini alınca futbolculara sadakat metinleri imzalatarak salıverdi. Sonradan bu isimleri tekrar anacağız.

FC START NASIL KURULDU

FC START TAKIMI ANTRENMANDAYKEN

Almanların normalleşme politikasından bahsetmiştik: Bu politika ilerleyen haftalarda etkinliğini göstermeye başlamıştı ve de bunun sonucunda bölgede yeni futbol kulüpleri kurulmaya başlandı. Bunlardan şüphesiz en dikkat çeken FC START kulübüydü çünkü bu kulüp rakip tanımıyor karşısına kim çıkarsa yeniyordu. Bu takımın kurulma hikayesi de bir hayli garip: Joseph Kordich adındaki savaştan önce de Kiev'de yaşayan Çek asıllı Moravyalı*2 Kiev'deki bir fırında yöneticiydi. Bir gün Kordich kent pazarında gezinirken daha yeni esirlikten kurtulmuş olan Nikolay Truseviç ile karşılaşır. Nikolay Truseviç, Dinamo Kiev takımının en önemli oyuncularından biridir, bu yüzden yerel üne sahiptir ama kötü şartlarda yaşamaktadır.

Truseviç'in işsiz olduğunu gören Kordich ona kendi fırınında çalışmayı teklif eder Truseviç de bunu kabul eder. Bir müddet sonra da Truseviç eski takımından takım arkadaşlarının da o fırında iş almalarına ön ayak olur. Bir süre bu fırında çalışan eski futbolculara yeniden futbol oynama kapısı çalıştıkları fırının ekmek fabrikası sorumlusu sayesinde açılır. Çebanyuk isimli bu adam fabrika bünyesinde bir futbol takımı kurmak için gerekli izinleri alır ve futbolcuların antrenman alanı, formaları ve ekipmanları gibi ihtiyaçlarını gidermekte başrol oynar. Bütün bunlar uzun bir süre alır ama en nihayetinde Truseviç'in kaptanlığında bu takım Haziran 1942'de FC START ismiyle futbol oynamaya hazır hale gelir.

FC START

RÖVANŞ MAÇININ REKLAMI İÇİN BASILAN POSTERLER

FC START ilk maçlarını Alman ordusu içinden gelen ve geneli askerî subaylardan oluşan takımlara karşı yapar. Bu takımlara acımayan takım yaptığı tüm maçlarda rakiplerine fark atar ve yerel bir ün kazanır. Fakat Almanlar propagandalarını yaparken kendi takımlarının böyle hezimete uğraması onlar için bir problemdir çünkü onların ideolojilerinin temelinde kendi ırklarının üstünlüğü yatmaktadır. Bu soruna bir çözüm getirmek isteyen Almanlar yeni bir takım bulurlar. Bu yeni takım öncekilerine nazaran çok daha iddialıdır ve o takım da günümüzde Bayern Münih olan Flakelf'tir.

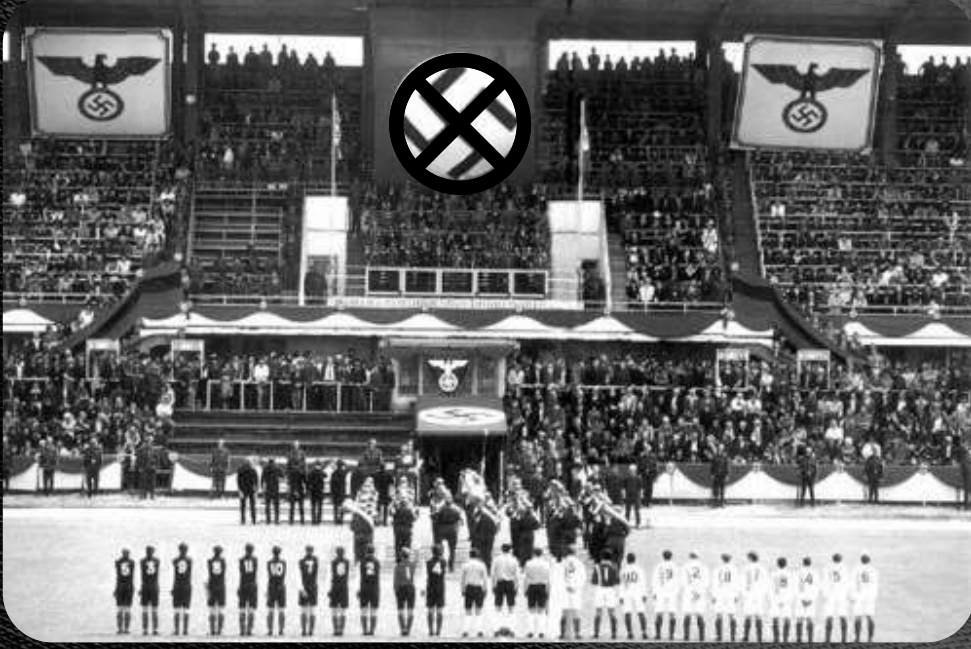
MAÇLARA YÜKSEK ASKERİ DENETİMDE ÇIKAN FUTBOLCULAR

Bu iki takım ilk defa 6 Ağustos 1942 de karşılaşır ve maç FC START'ın 5-1'lik galibiyetiyle sonuçlanır. Bu maçla birlikte deliren Almanlar derhal bir maç daha yapmak isterler ama bu şekilde de yenilecekleri malumdur. O yüzden kadrolarına takviye yaparlar ve 3 gün sonra rövanş maçını yapmayı kararlaştırırlar. O gün maçı stadyumda binlerce Alman ve Macar askerin izlemesi kararlaştırılır. Haliyle de FC START oyuncularının üstünde tonla baskı olacaktır ama onlar bu maçı bir onur meselesi olarak gördükleri için bunu pek problem etmezler.

FC START MAÇLARA KIRMIZI BEYAZ YATAY ÇİZGİLİ FORMALARLA ÇIKMAKTAYDI

ÖLÜM MAÇI

OYUNCULAR SEREMONİDEYKEN

9 Ağustos saat 17.00 civarı oyuncular sahaya girer. Maç başlamadan önce her zamanki gibi bir seremoni düzenlenecektir. O anda stadyumun hepsi Nazi selamı verirken FC START oyuncularını bu seremoniye eşlik etmezler. Bu aslında tarihin en büyük meydan okumalarından biridir çünkü maçın hakemi bile o saniyelerde Nazi selamı vermektedir. Ve nihayetinde maç başlar ve ilk yarıda Alman takımının sert müdahalelerine ve de hakemin tek taraflı yönetimine rağmen 3-1'lik skorla soyunma odasının yolunu moralli tutan taraf FC START olur. Aslında FC START için her şey yolunda giderken birden soyunma odasının kapıları zorla açılır. İçeri giren adam filmlerdeki kötü adamlar gibidir;

Kusursuz Rusçasıyla ilk başta Kievliileri tebrik eder ama sonradan sesinin tonu değişir ve "Almanları etkilemeyi başardınız aferin! Ama bu maçı kazanmayı aklınızdan bile geçirmeyin" der. Bu cümleden sonra soyunma odasına bir sessizlik çöker ama bu sessizliği bozan takımın kaptanı Truseviç takımı tekrardan ayağa kaldırmak için der ki: "Bazı şeyler ölmeye değer". Takım tekrar havaya girip sahaya çıkarak 2 gol daha atar ve maçı 5-3 gibi net bir skorla kazanır. Burada biz Almanların, FC START takımına acımayıp maçın ardından hepsini infaz edeceklerini öngörebiliriz ama o gün FC START oyuncularını evlerine herhangi bir olay yaşanmadan dönerler ancak bu maçtan sonra Alman takımlarıyla maç yapmaları ikinci bir emre kadar yasaklanır.

SON

KİEVDE BU FUTBOLCULARI ANMAK İÇİN BİR ANIT VARDIR

Futbolcular bu maçtan sonra 2 haftaya yakın bir süre eskiden çalıştıkları fırında çalışırlar ama 18 Ağustos günü içlerinde takım kaptanı Truseviç'in de bulunduğu 9 kişi tutuklanır. Tutuklanma sebepleri sözde Nazi ideolojisine karşı propaganda yürütmeleridir. Tek işleri futbol oynamak ve un çuvalı taşımak olan bu adamlar eylülün sonlarına doğru Nazilerin en kanlı toplama kamplarından Syrets'e gönderilirler. Buradaki zamanları kısa değildir. Bu süreçte Almanların ilerlemesi durmuş ve psikolojileri verdikleri yüz binlerce kayıptan sonra bozulmuştur. 6 aylık bu zaman diliminde takım oyuncularının gördüğü işkence her gün katbekat artmıştır. Bazı arkadaşlarını ise bu işkencede kaybeden takım hâlâ kurtulacaklarına dair inançlarını sürdürmektedirler. Ama en sonunda bir gün bir Nazi subayı kalan bütün futbolcuların tek sıraya dizilmesini emreder ve "Bir askeri aracımız bombalandı o yüzden sıra bende, acımızı Almanları aşağılayan futbolculardan, sizden çıkaracağım." der. Teker teker tüm kadroyu infaz eder.

Futbolun 22 adamın topun peşinden koşması olduğunu düşünmenin, kemanın telden ve yaydan, Hamlet'in ise kağıt ve mürekkepten ibaret olduğunu söylemekten bir farkı yoktur.

~John Boynton Priestley

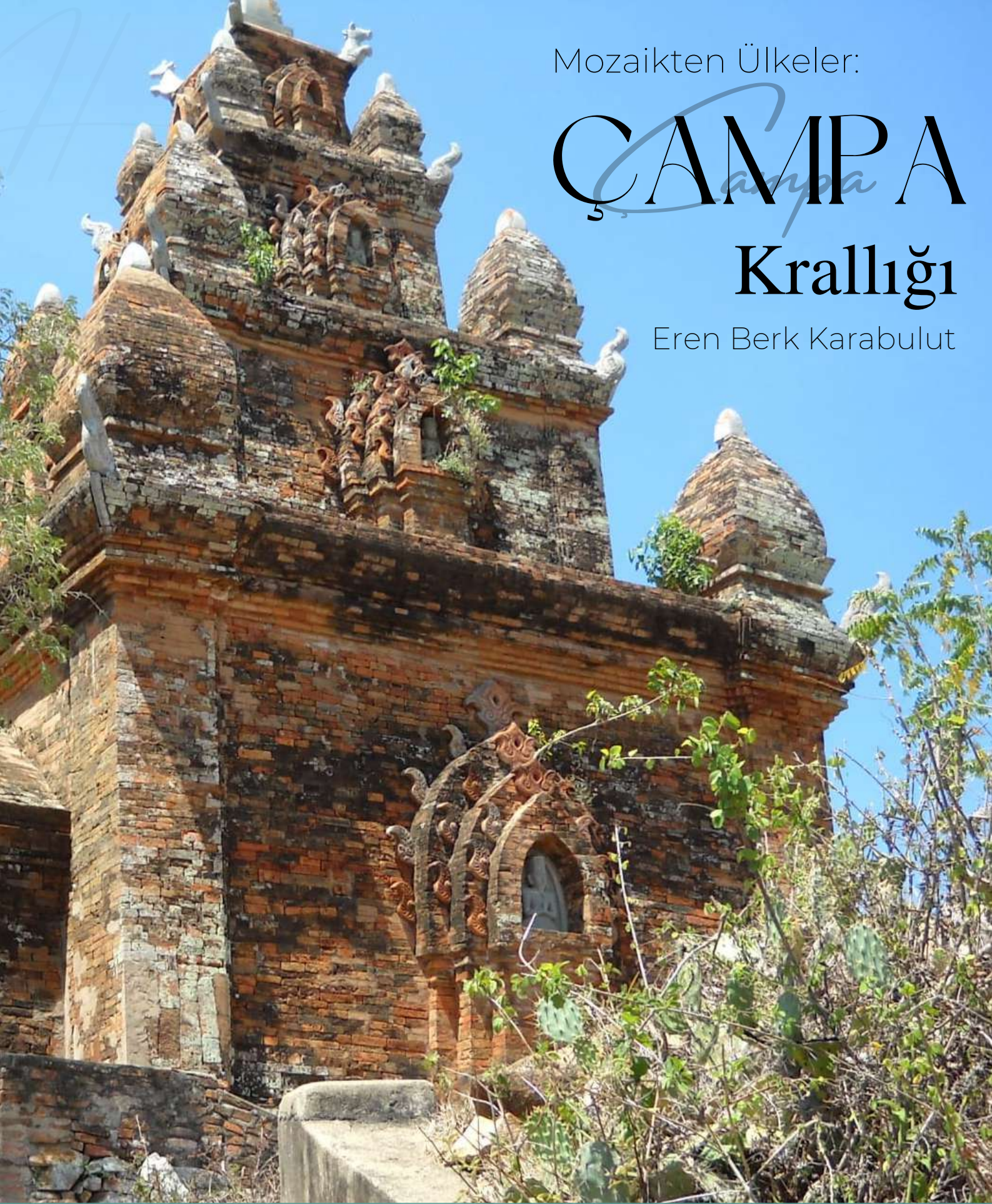
NUMAN ÖLMEZ

Mozaikten Ülkeler:

ÇAMPA

Krallığı

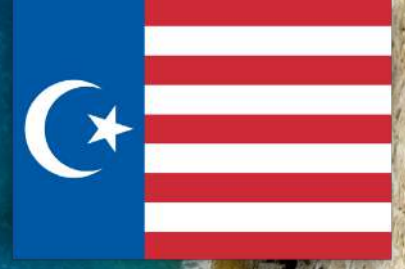
Eren Berk Karabulut

Derginin bu sayısı için farklı bir şey yapmak istedim. Normalde var olan bir ülkenin kültür, tarih ve coğrafyasını tanıtırken bu sayıya özel artık var olmayan bir ülkenin üzerinde duracağım, zengin bir kültüre sahip olan fakat tarihin sayfalarından silinmiş ulu bir ülkenin. Bu sayıda Çampa Krallığı hakkında konuşacağım ve Çamların gördükleri zulmün, yaşadıkları trajik olayların önündeki perdeyi kaldıracağım.

Çampa Nedir?

Çampa Krallığı bugünün Vietnam ve Kamboçya topraklarında yer alan zengin, denizci bir krallıktı. MS. 7-11. yüzyıllar arasında Güneydoğu Asya'da büyük bir güçtü, öyle ki Güney Çin denizinin adı bir zamanlar Çampa deniziydi. Çampa 1832 yılında arkasında 1640 yıllık zengin bir tarih bırakarak yıkıldı.

Lâm Ấp Krallığı kuzey ve güneye doğru sınırlarını genişletirken 605 yılında Çin tarafından bozguna uğratıldı ve başkentini kaybetti. Çin istilasından kaçan Çam kralı başkenti Mỹ Sơn şehrine taşıdı. Bu tarihten itibaren Lâm Ấp krallığı Çampa olarak anılmaya başladı. Çampa ismi Sanskritçede Indomalay yöresine ait kokulu çiçekli bir ağaç türü olan "campaka" kelimesinden türetilmiştir.

Çampa 7-10. yy.lar arasında altın çağını yaşadı. Bu dönemde günümüz Vietnam'ının çoğunu, Kamboçya'nın bir kısmını egemenliği altına almıştı. Ayrıca ticaret yolları üzerinde otoriteye sahipti ve Çinliler, Hintler, Endonezler ve Abbasilerle sık sık fildişi ve aloe satışında bulunuyordu, bunlara ek gelir olarak yağma ve korsanlık kazancı da geliyordu. 658 yılında Kral Prakasadharman sefere çıktı ve tüm Çam kabilelerini bir bayrak altında toplayıp siyasal birliği sağladı. Birleşmiş Çam kabileleri vilayetlere bölündü ve komşu ülkelerle diplomatik ilişkiler kuruldu, Çampa artık tam anlamıyla bir ülke haline geldi.

Çampa Krallığı bugünün Vietnam ve Kamboçya topraklarında yer alan zengin, denizci bir krallıktı. MS. 7-11. yüzyıllar arasında Güneydoğu Asya'da büyük bir güçtü, öyle ki Güney Çin denizinin adı bir zamanlar Çampa deniziydi. Çampa 1832 yılında arkasında 1640 yıllık zengin bir tarih bırakarak yıkıldı. Lâm Ấp Krallığı'nın komşusu Kamboçya Krallığı, Funan yoluyla antik Hint kültürünün tesiri altında kaldı. Bunun sonucunda Hinduizm ana din oldu ve insanlar Çamcanın yanı sıra Sanskritçe kullanmaya başladı. Güneydoğu Asya'nın en eski Sanskrit yazıtı da bu dönemden kalma, Sri Mara'yı anlatan Vō Cạnh yazıtının tarihi MS. 4. yüzyıl öncesine uzanıyor. Çam tarihi için önemli başka bir yazıt ise Đông Yên Châu, yaklaşık MS. 350 yılında Çamca yazılmış yazıt Eski Çamca'yı yazıya geçirilmiş en eski Güneydoğu Asya yazısı yapıyor.

Bu kayıp krallığı araştırdıkça 1640 yıllık bu ulu uygarlık hakkındaki kaynakların çok kısıtlı olduğunu farkına vardım. Kendi kendime düşündüm, nasıl hiç kimsenin böyle bir krallık hakkında bilgisi olmaz? Adeta tarihten kasıtlı olarak silinmiş gibi.

*Ulusal
Vietnam
Tarihi
müzesinde
sergilenen Vō
Cạnh yazıtı.*

875 yılında Kral 2. İndravarman yeni hanedanı başlattı ve kendisini Hinduizm'in 7 aliminden Bhrigu'nun soyundan geldiğini beyan etti. Hanedan değişikliğiyle otorite zayıflasa da Kral 2. İndravarman Kmer istilasını önleyerek ve dini kullanarak halkının güvenini kazandı. 2. İndravarman daha sonra Budizm'i benimsedi ve Çampa sanat tarzında bir reforma vesile oldu. Budist tarzı olan Dong Duong tarzında tapınaklar ve heykeller inşa edildi. Dong Duong tarzı heykelleri kalın dudakları, burunları ve ifadesiz yüzleri gibi mübalağalı görünümleri diğer tarzlardan ayrı kılıyordu. 968 yılında Vietnam'ın Çin'den bağımsızlığını kazanmasıyla Vietnam çabucak gelişti ve komşusu Çampa'ya büyük bir tehdit oluşturmaya başladı. Yapılan savaşlarda Çampa ağır bozgunlara uğratıldı; krallarını, halkını ve hazinelerini kaybetti. Bu kayıplar yığıldıkça Çampa dayanma gücünü kaybetti ve 982'de başkentini Vietnam'a kaybetti. Bu savaşlar esansında birçok Çam komşu ülkelere göç etti ve Güneydoğu Asya'ya yayıldı.

*Başkentini düşmesi savaşı durdurmadı,
11. yy. boyunca Çam şehirleri kan
gölüne döndü, krallar öldürüldü.
Çampa'nın müzisyenleri ve filleri
yakalanıp Vietnam'a götürüldü.
Yakalananlar arasında Çam kraliçesi Mi
E de vardı, fakat Vietnam'a
ulaştırılmadan önce Mi E onurunu
korumak için kendini denizin azgın
dalgalarına attı. Bu süregelen savaşlar
neticesinde 30.000 Çam'ın öldüğü
tahmin ediliyor.*

Champa'nın vergiye bağlanmasıyla savaşlar son buldu. Kral Harivarman M̃y Sōn'da otoriteyi yeniden sağladı ve refah şehri yeniden inşa etti. Fakat zorlu günler yakındı, 1190 yılında Kamboçya Kmer krallığı Çampa'ya savaş açtı. Savaş boyunca iki tarafın da tapınak ve tarihi eserleri yağmalandı ve birçok tarihi zenginlik toz duman oldu.

Kmer Krallığı Çampa'ya ezici bir üstünlük sağladı hatta Çampa'nın bağımsızlığını 17 yıllığına elinden aldı. Kuzey'de büyük bir tehdidin belirmesiyle vahşet dolu yıllar sona erdi. Güneydoğu Asya krallıklarının birlik olması gerekiyordu; Moğol İmparatorluğu gözlerini dikmişti.

Hint gergedanları ve filleri Vietnam'a ödenen vergiler arasındaydı.. Kubilay Han'ın önderliğindeki Moğol İmparatorluğu yönünü Çampa ve Vietnam'a çevirmişti. Arzuladığı toprakları fethedebilmek için önce Çin fethedildi. Çin'den çıkan General Sogetu komutasındaki Moğol orduları Çam topraklarına saldırdı ve kralın hisarını başarıyla ele geçirdi fakat Çam Kralı kaçtı. Başta işler iyi gözükse de Güneydoğu Asya coğrafyasına alışık olmayan Moğol orduları hantallaştı ve ilerleme katedemedi. 1285 yılında Vietnam ve Çam orduları fazla kayıp vermeden Moğol ordusunu mağlup etti ve Moğol istilalarına karşı galip gelen sayılı milletlerden oldular.

14. yy.'ın başlangıcıyla Çampa kontrolsüzce yokuş aşağı yuvarlanmaya başladı. Hint/Hindu etkisinin yozlaşmasıyla sosyokültürel bir kriz yaşandı, 1253 yılından sonra Sanskrit kullanımı sona erdi; 1307'den 1401'e dek hiçbir yazıt dikilmedi. Çamların İslamiyet'e geçişiyle yıllar yılı Arap tüccarlarla gelen İslam etkisi Çam topraklarında görülmeye başladı. Gücünü Hinduizm/Budizm'e dayandıran hanedanın otoritesi ise İslamiyet'in Çampa'da yayılmasıyla zayıflamaya başladı.

Son büyük Çam Kralı Che Bunga 1360-1390 yılları arasında hüküm sürdü. Çampa'da yeniden siyasi birliği sağlamakla kalmayıp Vietnam topraklarından da fethederek Vietnamlılar tarafından "Kızıl Kral" olarak adlandırıldı. Fakat bu Çampa'nın son büyük taarruzuydu ve Che Bunga'nın tahttan inmesiyle Çampa'nın kapanmış yaraları yeniden kanamaya başladı ve bir daha asla çıkmayacağı bir sefaletle sürüklendi.

*Hint gergedanları ve filleri
Vietnam'a ödenen vergiler
arasındaydı..*

Dong Duong tarzında bir heykel

Son Çam vilayeti Panduranga'nın kralları tarafından giyilen taç. Artık 1200 yaşında olan Çampa her zamankinden daha da zayıftı. 14.yy. da Çin'in Güneydoğu Asya'ya karışmama kararı alıp Çampa'ya yardımı kesmesiyle savunmasız Çampa Vietnam'la yalnız başına kaldı. 15. yüzyılın başlangıcıyla Çam topraklarında savaşlar başladı. 15. yüzyılın sonuna gelindiğinde yalnızca 2 Çam şehri kalmıştı, Çampa'nın çoğunluğu Vietnam tarafından ele geçirilmiş ve 100.000 üzerinde Çam katledilmişti. Fethedilen şehirlerdeki Çam soyluları Vietnam kültürüne asimile edilmişti. 1823 yılında kalan son Çam şehri Panduranga Vietnam tarafından fethedildi ve 1640 yıllık Çam Krallığı sona erdi.

*Son Çam
vilayeti
Panduranga
'nın kralları
tarafından
giyilen taç*

Çampa'nın yıkılışından önce dikkate değer bir gelişme 17. yüzyılda yaşandı. Çam soyluları da İslamiyet'e geçmeye başladı; İslamiyet yeni bir kavram değildi, 1039 yılından bir müslüman tacirinin mezarı İslamiyet'in Çampa'ya gelişini Çam soylularından en az 600 yıl öncesine çekiyor fakat soyluların geçişiyle halk da etkilendi ve ana din Hinduizm ve Budizm'den İslam'a kayd. Günümüzde Çamların çoğu halen Müslüman.

Çampa'nın Yıkılışından Sonra

Çampa'nın Vietnam tarafından işgali ve yıkılışının ardından bağımsızlık uğruna isyanlar çıktı. Bunların en önemlisi 1834 Katip Sumat isyanıydı. Katip Sumat adlı Müslüman bir adam köy köy gezip İslam sancağı altında bir isyancı ordusu toplayıp Vietnam'a karşı cihat ilan etti fakat bu isyanın akıbeti diğerlerinden farklı olmadı. Bütün isyanlar Vietnam tarafından şiddetle bastırıldı ve isyan liderleri otoriteyi sağlamak için idam edildi.

Çampa 1960 yılında Ezilmiş Irkların Özgürlüğü Birleşmiş Cephesine (FULRO) - Vietnam'ın yerli kabilelerinin özerkliğini hedefleyen bir kuruluşa- katıldı. Fakat Vietnam isyanları bastırmaya devam etti ve bu çalışmalar bir şeyi değiştiremedi. Vietnam Savaşı'nda Çamlar iki tarafta da savaşa da çoğunluk ABD'nin desteklediği güney tarafındaydı. Güney Vietnam'ın düşmesiyle birlikte bölgedeki bazı Çam toplulukları ABD'ye göç etti ve Batı'da Çampa'nın bağımsızlığı hakkında konuşmalar verdi.

1975'te Kamboçya'da komünist Kmer rejimi, Kızıl Kmerlerin yükselişiyle soykırım ve etnik temizlik projeleri başladı. Mao Zedong'dan etkilenmiş ve Çin'den maddi destek alan diktatör Pol Pot 100.000-500.000'i Çam olmak üzere 1.5-2 milyon kişiyi öldürerek dönemin Kamboçya nüfusunun çeyreğini katletti. Amerikan Tarihçi Ben Kiernan'a göre İslam dini ve kültürü bölgeye yabancıydı ve bu yabancı ideallerin yok edilmesi için en şiddetli soykırımlar Çamları hedef aldı. Bu yabancı ideallerden kurtulmak adına 1979'a dek Çamlar işkence ve zulüm gördü.

Pol Pot, Kızıl Kmer rejiminin komünist lideri. 1.5-2 milyon kişinin öldüğü Kamboçya soykırımının arkasındaki adam. Hapishanede kalp krizinden öldü, mezarı hâlâ Kamboçya'da bulunuyor.

Çam köyleri yağmalandı ve Kızıl Kmerler tarafından ele geçirildi, isyanları önlemek adına bazı köylerin tamamı katledildi ve insanları birleştirebilecek imam, müftü gibi kişiler avlanıp öldürüldü. İslami uygulamalar yasaklandı, kıyafet zorunluluğu getirildi, Kur'anlara el koyuldu, Çamlara zorla domuz yedirildi ve yemedikleri takdirde öldürüldü. Çamlar zorla ağır şartlar altında çalıştırıldı ve asimile edilmeleri için başka Çamlarla evlilikleri yasaklandı. Çam kültürü ve dili sansürlendi ve Çam çocukları Kmer gibi yetiştirilmek için ailelerinden koparıldı.

Soykırım alanında uzmanlaşmış tarih profesörleri Samuel Totten ve Paul R. Bartrop'un tahminlerine göre 1979'da Vietnam komünist Kmer Rejimini devirmeseydi Kamboçya'nın tüm Çam nüfusu tümden yok olabilirdi. Her şeye rağmen bağımsız Çampa girişimleri birçok yoldan Vietnam'da devam etti. İnsanlara Çam tarihi anlatıldı, Çam kültürü korundu, gerilla birlikleri Vietnam'la çatıştı... Fakat bütün bu girişimler son bağımsız Çam grubu "İslami Çam bölücülerinin" 1992'de teslim olmasıyla son buldu ve Çampa Krallığı adı zaten kapanmış olan kapıya kilit vuruldu.

Hayatta Kalanların Hikayeleri

Camların gördüğü zulüm ve eziyeti gün yüzüne çıkarmayı ve Çam kültürünü, milli değerlerini yeniden alevlendirmeyi amaçlayan Cham Diaspora Project'in (Çam yayılma projesi) 1975-1979 Kızıl Kmer Çam soykırımından hayatta kalanlarla röportajları sayesinde bu vahşet dolu günleri günlere tanık olan kişiler hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz. İşte o makus günlere tanık olanların anılarından bazıları:

“

Kızıl Kmer döneminde 3 çocuğumla birlikteydim, bize pirinç ektiriyorlardı. Açtık, köy liderimiz bizim için artık pirinçten araklayıp her gün bir konserve pirinç veriyordu. Daha sonra beni pirinç tarlalarında alan açmak için ağaç kökü kazma işinde çalıştırdılar. Sonra beni 1 ay boyunca pirinç hasat etmem için başka bir köye gönderdiler. Bu sıralar en küçük oğlum vefat etti. Ertesi gün büyük oğlum küçük oğlumu gömdü. Hemen ertesi günü ise büyük oğlum da vefat etti. İkisi de işlenmemiş pirinç yemekten öldü, onu yediler ve sebep olduğu mide bulantısı ve kusma sonucu öldüler.

Daha sonra babamı gördüm ve babam beni yanına aldı, o sebze dikiyordu. Kızıl Kmerler idamları kulübemizin arkasında yapıyordu. Gündüzleri yerdeki bacakları apaçık görebiliyordunuz. İdamlar sabah 1-2 gibi yer alıyordu, babam ve ben yapraklardan yapılmış küçük kulübemizde sessizlik içinde korkuyla sarılırdık.

Kızıl Kmerlerin Başa gelmesinden önce bir Çam-Kmer ailesi

İki silahlı muhafız 8x10 bir evde nöbet tutuyordu, herkesi görebilmek için bir masanın üstüne çıkmışlardı. Aşçılar bize acıdığı için tuz çalabiliyorduk. Bu tuz kırmızı biber karışımını cebimizde saklayıp zorunlu çalıştırılırken bize enerji vermesi için pirincimize döküyorduk. Çam olmayan işçiler beni yememenden ötürü cezalandırmadan kurtarmak için muhafızlar görmeden domuz eti çorbamı bitiyordu. Domuz etinden kaçsam bile et suyu domuz etinden yapılıyordu ve hayatta kalmak için içmem lazımdı. Bir haşlanmış yumurtayı cebime attım ve çocuğumu beslemek için pirincin üzerine ezdim. Çocuğumu beslemeye çalıştığım için götürüldüm ve 24 saat boyunca kelepçelendim. Muhafızlar bana dediler: "Eşitlik adına başka çocuklar balık ve domuz yerken seninkinin yumurta yemesi adil değil."

Çocuklar ailelerini tanımıyordu, aileler ayrıldığından ebeveynler çocuklarına bakamıyordu keza selam bile veremiyordu. Saati, günü, ayı, ne zaman oruç tutacağımızı veya nerede olduğumuzu bilmiyorduk.

Komşumun adı Omar idi, 18 yaşındaydı bense 20'den az büyüttüm. Namaz vakitlerinde Omar hep gizlice ibadet ederdi. Eşi ve ben dışında hiç kimse onu ibadet ederken görmezdi. Ortak bambu evimizin duvarında delikler vardı, geceleri yanan mumlarla beraber bakanlar içeriyi görebiliyordu. Çok geçmeden evin etrafını dört kişi sardı, eğer orada olsaydım Omar'ın ibadet etmesini önlerdim... Dört kişi içeri daldılar ve Omar'ın yerini sordular, eşi onun iyi hissetmediğini ve istirahat ettiğini söyledi. Omar'ı derhal bulup yakaladılar ve ölesiye dövdüler. Ertesi sabah onun vücuduna bakmamız söylendi. Korkudan aklını yitirmiş eşi hiçbir şey yapamadı, bir köpek Omar'ın vücudunu yiyordu.

Kızıl Kmerler köyü toplantıya çağırdı; beyaz bayraklar kaldırdılar, neşelendiler ve zafer ilan ettiler. Daha sonra zorla herkesi toplayıp köylülerin bıçak, pala vb. aletlerini aldılar. Bağımsızlık ilan ettiler ve herkese güvende olduklarının güvencesini verdiler. Bıçakları topladıktan sonra herkese tüfeklerini doğrulttular. İnsanları tekmeleyip sıkıca bağladılar. Bütün bunlar yaşanırken karanlıkta kaçmaya çalıştım. Babamın yerli arkadaşı dedi ki: "Mamud, buradan kaç yoksa öleceksin. Ben burada yaşıyorum ve buranın tarihini biliyorum." Fark edilmeden sıvıştım... Gece vakti aynı köye geri döndüğümde sıralanmış cesetlerin üzerinde yürüyordum. Belki binlerce ceset vardı, bazıları kesilmiş, doğranmıştı.

”

Kendi kendime düşündüm, bu acımasızlık, bu zulüm kan dondurucu. Bu zavallı insanların Kızıl Kmerlere karşı koyacak veya isyan çıkarak güçleri yoktu. Onlara yardım edecek kimse yoktu, yardım çağrılarına, acı dolu feryatlarını duyacak kimse yoktu. Katledildiler; sevdiklerinin, ailelerinin ölümünü izlerken kan gölünün ortasında yardım beklediler fakat beyhudeydi. Tarihi elbette değiştirmemiz olanaksız fakat gerçekten inanıyorum ki biz modern insanlar tarihteki zavallı insanların gördüğü eziyetlerden, uğradığı soykırımlardan ders almalıyız ve bunları öğrenip unutmamalıyız. İnsan denilen varlığın acımasızca ne kadar alçalabileceğini görüp unutmamalıyız, bu yüz çevirmek istediğimiz vahşeti kabullenmeli, dizginlemeyi öğrenmeliyiz.

Çampa'dan geriye ne kaldı?

Çam Alfabeti

Çamlar 11-13. yy.dan 1832'de Çampa'nın yıkılışına dek olan tarihlerini Çamca yazıp Panduranga'nın soylu kronikleri anlamına gelen "Sakkarai dak rai patao" adlı eserde topladı. Bu eser ayrıca Çam yasalarından da parçalar içeriyor fakat 1832'de Çampa'nın teslimi sonrasında bu nadide eserin büyük kısmı kayboldu.

Ek olarak 16-20. yy.lardan 3000 üzerinde Çam yazması ve kitabı güzelce korundu. Bu korunmuş eserlere, toplamı 57.800 sayfayı aşan 977 Çam yazmasına Northern Illinois Üniversitesinin dijital kütüphanesinden ulaşmak mümkün.

Northern Illinois Üniversitesi
dijital kütüphanesinden bir Çam
yazması.

Mimari

Geleneksel Çam evi.

Geleneksel Çam köyleri aile başına sıralanmış 5-6 ev içeriyor. Çampa'nın Anaerkil aile kültüründe ailenin her kızının kendi evi oluyor yani bir ailenin ev sayısı sahip olduğu evli kız sayısına ve sosyal sınıfına bağlı olarak değişiyor. Bu evlerden en önemlisi geleneksel seremoni ve evlilik törenlerinin yapıldığı ev, Thangdō.

Aileler ilk olarak Thangdōya yerleşerek başlıyor. Ailenin büyük kızı evlenince ailenin kalanı Thangdōnun yanına Mudâu adı verilen daha küçük bir ev yapıyor ve Thangdōyu yeni evli çiftte bırakıyor. Ailenin diğer kızları evlendikçe Thangdōya onlar yerleşiyor ve süreç devam ettikçe evler çoğalıyor. Bu gelenekler günümüzde devam ettirilmiyor fakat geleneksel Çam evlerini bazı köylerde ve Hanoi'deki Vietnam Etnoloji Müzesinde görmek mümkün.

Vietnam ve Kamboçya'da Çam anıt, tapınak ve eserlerine rastlamak mümkün. Özellikle Po Nagar kuleleri ve Po Klong Garai tapınağı yüzyıllardır zamana meydan okuyor ve gururla mimarlarının dehasını, mimari güzelliklerini sergiliyorlar. Po Klong Garai tapınağının ayrıca ilginç bir hikayesi var.

Çam efsanelerine göre Kmerler Çampa'yı işgal ettiğinde Kral Po Klong Garai işleri kan dökülmeden çözmek için istilacılara kule yapma yarışmasında meydan okudu. Bu yarışmayı Çampa kazandı ve kurallar gereği Kmer orduları Kamboçya'ya geri döndü. Kral Po Klong Garai'nin ölümünden sonra isyancılara karşı tek damla kan dökülmeden zaferini anmak için bu kule-tapınak bileşkesine ismi verildi.

Günümüzde Dünya'ya dağılmış 800.000 kadar Çam yaşıyor. Çoğunlukla Güneydoğu Asya'da olsalar da Fransa ve ABD'de de hatırı sayılır bir Çam nüfusu yaşıyor.

Po Klong Garai Tapınağı

Yazımı okuduğunuz için teşekkür ederim, umarım beğenmişsinizdir. Çampa adlı kayıp krallık üzerine yaptığım araştırmanın meyvelerinden; Çam tarihi, kültürü ve soykırımından olabildiğince bahsetmeye çalıştım. Biz insanlar Çampa gibi tarihten kasten silinmeye çalışılan kültürleri duymalı, öğrenmeli ve hatırlamalıyız. Bu kültürleri öğrenip anlatalım ki tarih kendini tekrar etmesin ve yüzyıllarca insanların biriktirdiği gelenek ve adetleri tarihin sayfalarında toz olup gitmesin. Bu yazıyı yazmama vesile olan Çam arkadaşım Cydon'a katkıları için teşekkür ederim.

Sonraki sayıda görüşmek üzere.

Eren Berk Karabulut

MOZAİK | 28

#mozaik: 9

SANATSAL & EDEBİ

AKŞAM GÜNEŞİ

Bugün mutfakta oturduğun sandalyeyi aldım, salona götürdüm. Artık ihtiyacın yok değil mi? Nasılsa bir daha oturmayacaksın o sandalyeye.

Zaten küçüktü evimiz. Duvara yasladığımız mutfak masasında karşılıklı oturmak için her akşam güneş alan tarafa otururdun. Yer değiştirelim mi derdim de kabul etmezdin. Her akşam, akşam güneşi yüzüne vururdu. Gözlerin iyice kısılr, aramıza altından bir perde inerdi. Mayhoş gözlerin görmezdi hiçbir şeyi değil mi? Akşama kadar çalıştığımızdan geç saatlere kadar zar zor hazırladığımız yemeği yerken hayatı ağırdan alırdık, yelkovanla akrep bizden izin isterdi yürümek için, sen bir uyku halinde iken kaldırırdım sofrayı. Ama artık bunların hiçbiri yaşanmayacak, yaşanamayacak. Artık her gün, esrarengiz simana bakıp onu çözmeye çalışamam değil mi? Siman her zaman biraz somurtkan, biraz soluk ama hep benim giydirmelerime açık olurdu gülmek için. Sandalyen gitti simanla birlikte. Onu ben kendi ellerimle götürdüm. Fakat sana sözüm olsun bir daha gelmeyecek. Mutfağımızda sadece benim sandalyem olacak. Bunun sorumlusu gibi hissetme zaten bu bir sorun bile değil. Hem senin yerine başkası nasıl geçer? Ben izin vermem. Başkası geçse bile orada sadece seni görürüm. Akşam güneşi yüzüne vurur yine. Tekrar ve tekrar kısılr gözlerin. Ayakların hep aynı yere basar. Her zaman aynı şekilde sandalyeni çekerdin yalnız sinirliyken bir tık sert ve gürültüyü acemi bir suçlunun bıçağı kullanışı gibi tam bitirmeden, biraz da acı verir halde yolundan saptırarak yüreğime öküzü oturturdun. Gönlnü alırdım hemen birkaç tatlı söz ile. Şiddetli kavgalarımız olmazdı ancak ben kendimi affettirme mahiyetinde kulaklığımızı alırdım. İkincisini paramız yetmediği için alamadığımız kulaklığımızı getirirdim bayramda para almak için el öpüp büyüğünün cebine kaçamak bakışlar atan küçük bir çocuk gibi. Ben sesi az gelen tarafı alırdım sen sevdiğin melodiyi net duy diye. Çünkü sen şarkıyı severdin. Şeyi dinlerdik şeyi... Ne dinlerdik ki biz? Unuttum mu yoksa? Yok, yok olmaz senin hakkındaki bir şeyi nasıl unutturum? Sanki biri almış silgiyi hafızama tükenmez kalemle yazdığım anımı silmiş. Ya bir gün seni de unutursam, nasıl unutturum ki seni ben? O zaman ne yaparım? Zaten insan mezara girince değil unutulunca ölür. Seni unutmayacağım sözüm olsun. Bugün ne de çok söz verdim ama söz veriyorum başka söz yok. Seni rahatsız etmeyeyim daha fazla. Sen rahat rahat uyu. Bir gün ben de geleceğim yanına o zamana kadar hoşça kal!

İlyas Arda Turpan

ANLATIYORUM DİNLERSEN

Korkmaktan utanırız.

En ufak bir hatamızda bahanelerimizin arkasına saklanırsınız.
Lakin korkmaktır canlıyı hayata bağlayan...

Başa dönmeyi sevmeyiz, hep gözümüzü ilerilere dikeriz.
Aslında en baştadır o işe koyulma sebebimiz.
Ve geri dönerken eli boş değil, tecrübelerimizle döneriz.

Özgürce ve de sınırlar olmadan düşünmekten korkarız,
fikirlerimiz kendimize saklarız.
Oysa kullanmak içindir kelimeler ve duyulmak içindir sözler.
Beyan etmediğimiz şeyler bir çığ olur, çöker üstümüze...

Herkese gülemeyiz mesela çünkü yanlış anlaşılır sonra.
Esasında ne güzeldir karşındakinin içten bir tebessüm etmesi,
Bazen tek ihtiyacımızdır birinin bizi görünce sevinmesi.

Utanırız sevdiğimizi göstermekten
Sevmek şu dünyadaki en güzel olgu değilmiş gibi davranırız.
Kim bilir kaç kişi seni seviyorum diyemeden göçüp gitti?

Bağıramayız asla boş yere...
Dolup taşsa da içimiz öfkeden belli edemeyiz tüm
çıplaklığıyla.
Oysaki zamanında dışa vurulamayan öfkedir ölümcül olan.

Ağlamayız gözyaşlarımızla hıçkıra hıçkıra
Zayıflık sandığımız hüzün
En büyük ateşleyicidir unutmayana!

Durgun olmayız ya da yorgun
Hâlbuki bazen dinlenmek gerekir hiçbir şey yapmadan
Bir gün kaybettirir, bir yıl kazandırır.

Koşamayız çayırlarda,
İşlerimiz var yapılması gereken çünkü.
Ahh!.. Bir de bakmamız gereken benliğimiz, doyasıya
yaşamaması gereken hayatımız vardı ama...

Bengisu Berra Akay

ROBOTLAR AŞ.

Bir ağlama sesi duyuyorum. Zifiri karanlık içinde odam. Hemen babamı kontrol ediyorum. Hasta babam, 2 yıl önce tedavisi bulunamaz hastalığı atlatan ama bedelini her gün biraz daha susarak biraz daha içine kapanarak ödeyen babam. Beni uyandıran ses bir bebek ağlaması gibi ancak nasıl olur? Komşumun oğlu 6 ay önce vefat etmedi mi? Ne annesi ne de babası hayatta olan bu çiftin bebeğinin kaybında bir tek ben teselli ettim onları. Yaşayan hiçbir akrabaları yoktu. Zaten bugünlerde kimsenin akrabası yok. Herkes kapan gibi apartmanlarda yaşamak zorunda. Bayramları, elalem ne dercileri, sadece kan bağı olduğu için insanlara katlanmayı...

Kısacası ikiye bölünmüş birakalı 200 yıl oluyor.

Her sabah erkenden kalkarım. Yapılacak tonla işim var. Ben sadece bir değil iki kişiyi birden yaşamak zorundayım. Hem kendime hem de babama yetmeli; bankalara, şirketlere muhtaç olmamalıyım. Babam halen daha uyuyor. Bu iyi bir hadise galiba. Uyandığında benimle konuşsa, biraz yüzü gülse dünyalar benim olur. Komşumdan yine bir ağlama sesi geliyor ancak bu sefer daha şiddetli. Kapiya çıkmış olmalılar. İvedilikle kapiya koşuyorum. Kapiyı açıyorum ve o karşımda. 6 ay önce yitip giden bebek komşumun kucağında bana gülümsüyor.

Yüzümün daha önce böyle dehşete düştüğünü anımsamıyorum. Babam hastanede yoğun bakıma alındığında ve doktorlar umut olmadığını söylediğinde bile. Komşum da yüzümü fark etmiş olacak ki hemen anlatmaya başlıyor. Robotlar AŞ.yi anlattı bana, artık her insanın robotunun yapılabileceğini, bebeklerinin geri geldiğini ve hep o anda kalacağını hep masum, savunmasız ve tatlı kalacağını. Bu robotları anlamak için şah damarına bastırıp normal kalp atışı mı yoksa tik tak mı olacağını, isterse bu şirketin telefon numarasını verebileceğini, babasına en azından birkaç gün bakabilecek bir robot yaptırabileceğini ve tıpkı kendisine benzeyeceğini...

Bu nasıl bir şok haliydi böyle? Artık insan olmanın bir önemi yok. Robotlar her şey olabilir. Benim yerime de bir robot olsa... Babamla ilgilense de haftalık iznimde dışarı çıkabilsem hatta biraz da dolaşırım şehirde. Bu iş babama ihanet olur muydu acaba? Benim olmadığımı bilemez zaten yüzüme bile bakmıyor. Tek yapmam gereken babamın yastığının altında duran her ay azar azar biriktirdiğimiz paramızın kendi yarısını almak. Yatak odasına süzıldüm. Babamı uyandırmadan yastığının altını yokladım ama paranın yarısı yoktu. Yoksa yoksa hayır hayır! Babamın şah damarına bastırıyorum işaret parmağımla ve o acı ses...

Tik Tak Tik Tak Tik Tak Tik Tak

İlyas Arda TURPAN

yalnız adam

61 yaşlarında olmalıyım. Saçıma aklar düşmüş. Boş bir sokakta yürüyorum. İnsanlardan uzak ama bir o kadar onlara yakın.

Yalnızım. Hiç olmadığım kadar yalnız hissediyorum bu sabah. Bu dünyaya bağlanma sebebim, eşim, çok uzaklara gitti dün gece. Oysa beni bırakmayacağına söz vermişti. Belki de şu an mutludur. Dünyanın tüm yüklerinden kurtulmuş, bu karanlık hayatı arkasında bırakarak gitmişti. Benim hayatım daha da kararmıştı onun gitmesiyle. O benim hayatımı aydınlatan bir insandı ama hayatımın tek ışığı da beni terk edip gitmişti.

Göz kapaklarım kapanıp açıldıkça daha da ağırlaşıyorlar. Onlar da yoruldu bu karanlıktan. Zaten karanlığa gözlerini açıp bakmaya ne gerek var ki. Ben de onun yanına gitmek istiyorum artık. Daha birkaç gün önce onun hastalandığını öğrenince hayattan soğumuştum. Hatta daha kötü ne olabilir ki diye düşünmüştüm içimden. Belki de öyle değildi; daha kötü ne olabilir ki derken en dibe çakıldığın yerdi hayat.

Küçükken her şey çok güzeldi. Gözlüğümün camları ıslanırdı bazen, hayat bir anda karmakarışık bir hâl alırdı. Camları silince düzelecek sanırdım ama sandığım gibi olmadı. Gün geçtikçe, büyüdükçe hayat daha da buğulandı gözlerimde. Daha da karıştı. Şimdi ise tüm bu karışıklıklar hiç açamayacağım bir düğüm olmuş gibi.

Ne yapacağım, nereye gideceğim hakkında tek bir fikrim yoktu. Öylesine yürüyordum upuzun bir sokakta. Sonra yavaşça oturdum yere ve bağıra bağıra ağlamaya başladım. Bunu neden yaptığımı bilmiyordum ama bunu yapmaya çok ihtiyacım olduğu kesindi. Artık ağlamaya nefesim yetmiyordu. Kesik kesik geliyordu çığlıklarım. Bunu yaparken bu zamana kadar içime attığım tüm duygularımı şimdi dışarıya döküyormuş gibi hissediyordum. Sanki tüm korkularım, pişmanlıklarım, üzüntülerim hepsi birer birer sel olup gidiyordu göz yaşlarımla.

O kadar ağlamıştım ki yere yığılıp kalmıştım oracıkta. Gözlerimi açtığımda kendimi bir hastanede buldum. Sokaktan geçen bir çocuk beni görüp getirmiş buraya. Ona teşekkür edip hemen çıktım hastaneden. Hâlâ aklımda olan tek kişi ölen eşimdi. Onu unutmaktan çok korkuyordum. Hayat böyle acımasız bir yer. İki gün önce onun için ağlayıp hayatının bir daha hiç düzelemeyeceğini düşünürken iki gün sonra olanların hepsini unutup normal yaşamına dönebiliyordun. Ama ben bu acımasız hayata yenilmeyecektim. Hayatın onu unutturmasına izin vermeyecektim. Onu unutturmamak ve tüm dünyaya tanıtmak için tek bir çözüm geliyordu aklıma: Yazmak. Evet onu yazacaktım. Tek tek her ayrıntısını. Birlikte geçirdiğimiz 40 yılın tek bir şeyinin bile atlamadan. Hemen bir dükkâna girdim, elime geçen ilk defter kalemi aldım. Parasını ödeyip çıktım ve başladım yazmaya. Yazdım, yazdım... Yazdıkça daha da iyileştiğimi hissediyordum. Sanki o zamanları tekrar yaşıyor gibiydim. Bunu yapmak beni biraz olsun hayata bağlamıştı.

3 YIL SONRA:

Artık ünlü bir yazar olmuştum. Hâlâ eşimi cennetten bir yerlerden izliyordun. Seni çok

yazıyordum ve biliyordum ki o beni seviyorum bir tanem...

Elif Nur Yeler

Cenaze

beklentilerle boğuluyorum
parmak ucumda yürürken
uyuyan şeytanımı uyandırıyorum.
bencilce bir hüzün bu
acınası bir öfke
hak etmediğim eleştirilerimin namlusundayım yine.
onlar için kendimi ateşe atacağım insanlar
sudan dahi korkarken
bıçak gibi kelimelerimde kendi kendime yanıyorum.
bilmiyor muyum sanki beni boğacağını
her beklenti paçama yapışıyor
her belki aşağı çekiyor.
en dibi beklemek, demiyor muydum
kanatlarını ortaya çıkarır.
en dipten uçmayı kabul edersem yükselirim.
kim peki bu ruhun sahibi
ben miyim
yoksa amatör bir çocuk mu
kim bu kulağıma fısıldayan
dün, bugün ve yarın
yarın geçmişimi gömüyorum,
elde avuçta bir ben olacağım kefenimi kapatacak
bir de amatör çocuk.
iki albüm koyacağım zihnimdeki ormanda bulduğum masaya.
albümleri küflenmiş anılarımla dolduracağım.
teselli edenim olmayacak yarın,
kandan gözyaşlarım da olmayacak.
dostum olmayacak bir günlerini istediğim,
ailem olmayacak yasımı tutan.
yarın ben
ve simamı taşıyan amatör çocuk
belki bir de bir kedinin hayaleti olacak.

ceren

Düzenleme:
Dilasü Pala

Yazar:
Nilsu Bahşı

Çizer:
Nur Gül

BÖLÜM 8: KUŞLAR

4 KÜÇÜK RESSAM

Elis ve Sonat o gün aldıkları ani bir kararla 2 gün sonraya Fransa için uçak bileti almış ve gün içerisinde de varmışlardı. Havaalanında sırtlarında sırt çantaları ve yorgunluğun verdiği kamburlukla etraftaki kalabalığa bakıyorlardı. O anda bir ses duydular. Elinde Elis, Selin ve Sonat yazan bir pankartla bir adam Fransız Türkçesiyle:

-Elis Hanım, Sonat Bey, Selin...

Sonat ve Elis şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Adamın yanına geldiler:

-Siz kimsiniz?

-Asıl siz kimsiniz, Sonat Bey misiniz? Hoş geldiniz, buyurun.

-Kardeşim, ne diyorsun sen? Nereden tanıyorsun bizi?

-Beni Adreanna Hanım gönderdi.

Bu da 2. şoktu. Adam sordu:

-Bir kadın daha olacaktı.

Elis:

-O yok. Biz varız.

Adam:

-Tamamdır. Arabamız otoparkta. Beni takip edin lütfen.

Elis ve Sonat adamın peşinden giderken aralarında konuşuyorlardı:

-Adreanna bizim geleceğimizi nereden öğrendi?

Sonat:

-Ben de hiçbir şey anlamadım. Bu iş iyice karmaşık bir hale geldi.

Arabaya bindiler ve yola koyuldular. Adam ise onlarla sohbet etmeye çalışıyordu:

-Adreanna Hanım sizleri çok özleyiyor. Sıkça lisede çok yakın arkadaşları olduğunu söylüyordu.

Elis kendini tutamadı:

-O zaman neden bir anda onları terk edip gittiğini de söyledi mi?

Sonat sessizce:

-Sakin ol.

Elis:

-Ne sakın olacağım ya?

Adam:

-Açıkçası Adreanna Hanım'ın yanında yaklaşık 8 senedir çalışıyorum. Ve Adreanna Hanım'ın durduk yere böyle bir şey yapacağını hiç sanmam. Ancak benim haddime düşmez tabi ki.

O sırada eve varıldı. Araba durduğu an Sonat dışarıya bakıp yutkundu:

-Vay be!

Kapıdan içeriye geçip altın kaplama koltuklarda oturmakta olan Adreanna'yı kendisine şık bir fincandan kahve doldururken gördüler. Adreanna ayak seslerini duyunca birden kafasını kaldırdı ve gülümsedi:

-Hoş geldiniz, ben de sizi bekliyordum.

Elis ve Sonat yavaş adımlarla Adreanna'nın yanındaki koltuğa oturdular. Adreanna:

-Ne alırsınız?

Elis:

-Bence biz direk konuya girelim.

Adreanna hafif gülümsedi:

-Tabi ki.

Yanındaki yardımcısına gitmesi için baktığında yardımcısı çoktan anlamış ve oradan ayrılmıştı. Sonat sordu:

-Buraya geleceğimizi nereden biliyordun?

-Zamanı gelmişti çünkü. O günkü taşı buldum sabah uyandığımda. Bir anda çekmecemde belirmiş. O zaman dedim. “Geri dönüyoruz.” Benim gelme gibi bir durumum olmadığı için siz gelecektiniz, değil mi?

Elis:

-Bak, Adreanna. Biz son zamanlarda sırf o oyun yüzünden çok garip günler geçiriyoruz. Bir yerlere ışınlanıp duruyoruz. Düşündük ki...

-Düşündünüz ki Adreanna da yanımızda olursa görevimizi tamamlaştığımız oluruz.

Elis:

-Evet, öyle düşündük.

Adreanna boğazını tuttu ve hafifçe iki kez öksürdü:

-Eğer görevinizi tamamlamak istiyorsanız bir de benim hikayemi dinlemelisiniz. Arkadaşlar böyle yapar, değil mi?

Kahvesinden bir yudum aldı, koltuğun arkasına yaslandı, derin bir nefes aldı ve anlatmaya başladı:

-Bundan 10 yıl önce, hepimiz için bir dönüm noktasıydı, garip şeyler olmaya başladı. Hiçbir mantık çerçevesine oturtamadığım şeyler... Hiç anlam veremediğim bir anda hiç bilmediğim yerlere ışınlanmaya başladım. İlk başta şöyle düşündüm: Hani birlikte izlediğimiz filmler vardı ya... O filmlerdeki kahramanlar sürekli bir yerlere ışınlanıyordu. Hatırlarsanız sürekli onlar gibi olmak istemiştin. Ama bunun bu denli korkutucu olabileceğini bilmiyordum. İlk başta o kahramanlara çok özendiğim içindir deyip geçiştirdim. Sonra da yavaş yavaş delirmeye başladım. Ta ki Sonat'ın da benim gibi ışınlanmaya başladığını öğrenene kadar.

Sonat şaşkınlıkla bakıyordu:

-Ben seni gördüm. Selin'in yazmakta olduğu bir kitaba sürekli ışınlanıyordum. Bir gün ışınlandığımda seni gördüm. Yeni bir karakter olarak girmiştin. Tabi sen beni görmedin. O andan itibaren her şeyin benden kaynaklandığını düşündüm. Yavaş yavaş yayılan bir hastalık gibi gelmişti bana. Sonat tabi benim bildiğimi bilmiyordu. Ama ona baktığım zaman gözlerindeki o korkuyu görebiliyordum. Çok tanıdıkta bu çünkü ben de korkuyordum. Sonra bunun bir virüs gibi hepimize yayılacağını düşündüm. Ve ben de kaçtım. Çünkü sizin de aynısını yaşamınıza göz yumamazdım. Benim için de zordu. Hayatımı paylaştığım insanlara veda dahi edemedim kaçır gibi gitmek... Neyse... Buraya geldiğim ilk zamanlar içime bir sıkıntı çöküyordu. Sizi hatırlıyor, hatırladıkça üzülüyor, üzüldükçe hatırlıyordum. Ta ki hayatıma Gabriel girene kadar. Burada tanıştık. Akıllı, kibar ve düşünceli bir adamdı. Bana iyi geliyordu. En azından o depresyon halinden biraz olsun uzaklaşıp dışarıda da bir dünya olduğunu fark etmemi sağladı. İşte... Tam mutluyum. Kurtuldum derken bir anda tekrar ışınlanmaya başladım. Yüzüm çökmeye başladı. Hastalandım. Gabriel bunu görünce sordu. Ben de olanları ve olanların bana göre nedenini anlattım. Ama o benden çok daha iyi bir neden bulmuştu. Her şeyi anlamamı da o sağladı diyebilirim. Odamda komidinin üstünde gördü yeşil taşı. Bu ne diye sorunca eski arkadaşlarımla oynadığım bir oyunun bana hediyesi olduğunu söyledim. Gerçi ödül mü ceza mı belli değildi. Taş ona çok garip gelmişti. Baktı... Baktı... “Bu durumunla alakası olmasın?” dedi. Hiçbir anlam veremedim. Bana yarın bir şey getireceğini ve şoke olacağımı söyledi.

Adreanna konuşmasına iki saniyelik ara vermişken kahvesinden bir yudum daha aldı. O sırada Sonat'ın telefonu çaldı. Arayan Selin'in annesi Emel Hanım'dı. Sonat hızla telefonu açtı. Elis ve Adreanna bu aceleye bir anlam verememişse de Sonat'ın Emel Hanım diyerek telefonu açmasıyla anlam verebildi:

-Alo, Emel Hanım?

-Sonat, müsait misin oğlum?

-Müsaitim, buyurun.

-Selin... Selin'e garip bir şeyler oluyor. Hastalandı galiba. Yatıp duruyor. Hastaneye gitmek de istemiyor. Bir şeyler sayıklayıp duruyor. Bir gelseniz... İkna etseniz onu da hastaneye gitsek.

-Emel Teyze... Biz Fransa'dayız.

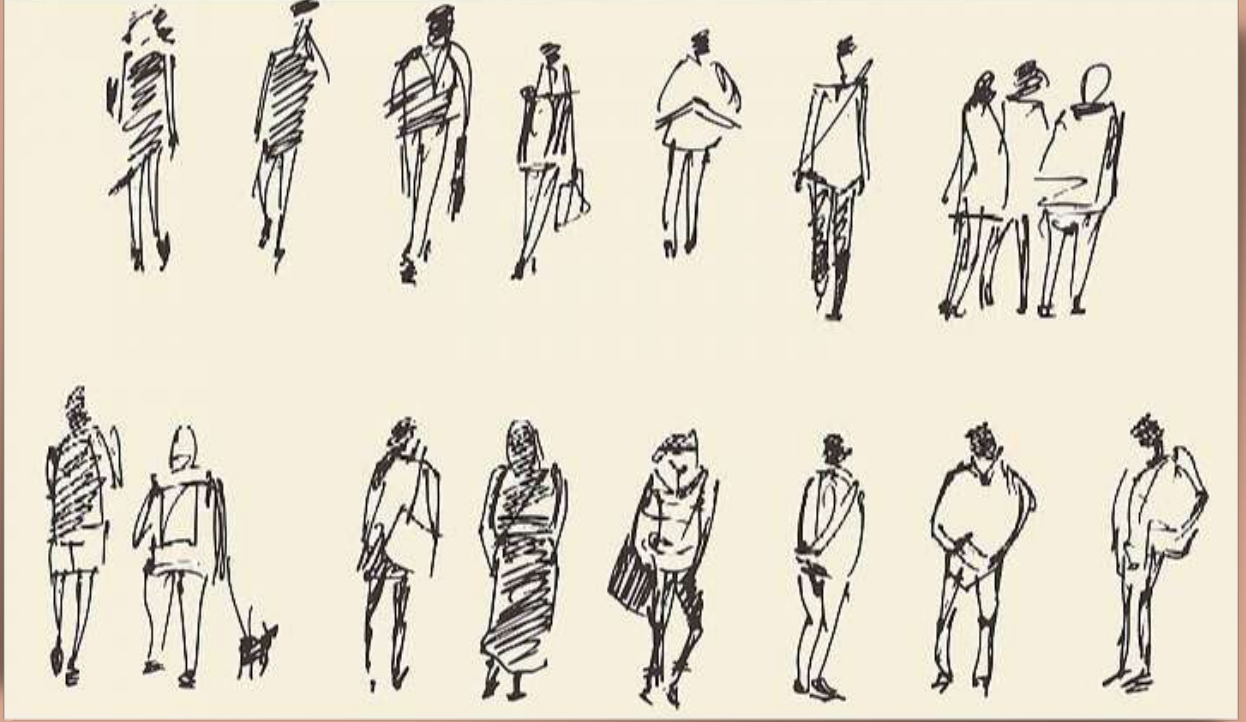
-Ne? Neyse... Tamam, ben hallederim.

-Hayır, yarın ilk uçakla geliyoruz. Bir de ona şunu iletin. Kuşların uçması için bir koruyucuya değil, bir arkadaşına ihtiyacı vardır.

Sonat telefonu kapattığında Elis ve Adreanna "Anlat!" dercesine yüzüne bakıyordu. Sonat yüzündeki endişeyi bir anda kararlı bir ifadeyle değiştirdi:

-Başarıyoruz.

HERKESİN GİTTİĞİ YOLU SEÇMEDEN...

Eminim ki sürü psikolojisini duymuşsunuzdur. Bana göre sürü psikolojisi, kendi aklının varlığını unutup çoğunluğa uymaktır. Yıllardır söylenen o sözler de buna karşı çıkar:

Renkler ve zevkler tartışılmaz.

Şu sürü psikolojisini benim gözümde incelemeden ele alalım önce. Tanıma göre der ki: Belirli bir topluluğun içindeki fertlerin -gerek insan olsun gerek hayvan veya nicesi- o toplumun yaptığını takip etmesi, o yoldan gitmesi anlamına gelir. Ama bu kadar basit değildir benim gözümde bu psikoloji. Çünkü sürü psikolojisi hayatımızın her alanında karşımıza çıkıyor ve bizim düşüncelerimizi kısıtlıyor. Basit bir örnek vermem gerekirse şu örneği rahatlıkla verebilirim: Öğretmenlerimiz sınıfta bir soru sorduğunda ve el kaldırarak cevap vermemiz gerektiğinde el kaldırmadan önce sınıfa bakar, onların görüşlerini dinler ve buna göre ya elimizi indirir ya da benzer cevaplar veririz. Oysa öğretmen yanlış cevap verme durumunda bir sorun çıkarmaz. Sürüye uyduğumuzda içimizde bir rahatlık olur. Düşünürüz ki ben yanlış cevap vermiş olsam bile diğerleri de yanlış cevap verdi. Ama bu olayın bu kadar basit olduğunu düşünmeyin derim.

Sırada kendi düşüncelerime yer vereceğim. Misal moda da bir sürü psikolojisi. Hayatımızda değil giyip dışarı çıkmak, evde bile giymeyeceğimiz kıyafetleri moda olunca giymeye başlıyoruz. Peki neden, niye sürekli kendimiz olmaktan kaçıp çoğunluğa uyuyoruz? Ben de henüz anlayabilmiş değilim. Her modayı takip eden, üzerinde taşıyanlara da üzüliyorum açıkçası. Bir ortamda pişti olmaktan korkarız genel olarak ama gülünç ki etrafımızda veya televizyonlarımızda, telefonlarımızda kısacası sanal alemde ün yapmış kişilerin, markaların moda çerçevesinde seçtiklerini de üzerlerimizden çıkarmıyoruz. Niye kimse zinciri bozmuyor; "Bu da benim tarzım herkesten, her şeyden bağımsız." demiyor. Artık şu zincirleri kırıp kendimiz gibi kendi düşüncelerimizle olalım. Kendi düşüncelerini ifade edebilen insanlar inşa edelim.

#mozaik:9

MOZAİKDERGİSİ